

Paládi-Kovács Attila laudációja
akadémiai rendes tagsági székfoglalója alkalmával

Alelnök Úr! Levezető Elnök Úr! Tisztelt Osztályülés ! Hölgyeim és Uraim !

Az akadémiai rendes tagság székfoglalóját bevezető méltatásnak a levelező taggá választás óta végzett tudományos munkásságot, annak fő irányait, az elért eredményeket feladata áttekinteni és értékelni. Csaknem lehetetlen azonban éles határvonalat húzni egy kutatói pálya vonulataiban a tudományos elismerések mentén, még ha azok közt oly magas szintűt veszünk figyelembe, mint az akadémikussá választás, anélkül, hogy a korábbi teljesítményekre és érdeklődésre ne utalnánk. Különösen érvényes ez a megállapítás Paládi-Kovács Attila csaknem félszázados tudományos pályájára, amelynek meghatározó eleme a folytonosság.

Paládi-Kovács Attila tudományos kutatásainak középpontjában kezdettől éppen úgy, mint a közeli esztendőkből, a magyar népi műveltség vizsgálata áll. Munkássága a magyar kultúra kelet-közép-európai beágyazottságának számos eddig nem ismert elemét is föltárta. Fontos kutatási területe az anyagi kultúra rendszere és története, az etnográfia tudomány- és kutatástörténete, az etnohistoria, az etnokartográfia és a régiók kutatása. Vizsgálataiban nagy figyelmet fordít a multikulturalitásra és a társadalmi struktúrára, különösen a tradicionális társadalom alsó osztályainak, foglalkozási rétegeinek történeti alakulására, életmódjára, mentalitására, valamint az alsó, nem-paraszti rétegeire is, ami másik jelentős tudományterületét, a társadalomnéprajzot képviseli. Munkássága néhány tanulmány erejéig a folklórra is kiterjedt (népszokásvizsgálatait említtem). Ezen tudományterületek tárgykörei vagy az ifjúkori évektől jelen vannak a művek sorában, vagy megújuló érdeklődése keretei között, továbbá mint a néprajz aktuális feladatai újabban csatlakoztak a korábbiakhoz. Tevékenységét évtizedek óta jellemzi a monográfiákra, összefoglalásokra és szintézisalkotásra való törekvés, s az azokat megvalósító kutatási programok szervezése. Kezdetől fogva elméleti-módszertani felkészültséggel, az európai etnológia modern törekvéseivel összhangban, szervezeteihez, munkacsoportjaihoz és programjaihoz kapcsolódva végzi tudományos kutató munkáját (pl. Európai Néprajzi Atlasza, Kárpát-Balkán Néprajzi Bizottság, Demos, SIEF). Elméleti érdeklődését jelzi az is, hogy levelező tagsági székfoglaló előadását *Merre tart az európai néprajztudomány?* címen tartotta.

Publikációs tevékenysége levelező taggá választása óta is gazdag és sokrétű. 5 önálló könyve jelent meg. Magyar nyelvű könyvfejezeteinek, cikkeinek száma

meghaladja a 60-at, idegen nyelven kiadott cikkei, fejezetei megközelítik a 20-at, és ezekhez járul még mintegy félszáz kisebb közlemény.

Gazdagon szerteágazó munkásságát csaknem lehetetlen e rövid időterjedelemben akár tematikus csoportokban áttekinteni. Legyen szabad ezúttal a néhány legfontosabbat kiemelni. Legelőször arra utalok, amire az egész magyar néprajz bizvást és öntetszelgés nélkül büszke lehet, aminek mi, néprajzkutatók szinte mindannyian részesei voltunk, vagyunk, hogy az 1970-es, 1980-as, 1990-es évek máig tartóan nagy szakmai vállalkozások kora, kiemelkedően fontos tudománytörténeti időszak volt. A magyar néprajznak kitartással és leleménnyel sikerült túlélnie a második világháborút követő nehéz évtizedeket, nem ritkán ideológiai-politikai kényszerek szorításában átmenteni legértékesebb eredményeit, s közben az utóbbiakra építkezve, belekezdhetett - ma már ez is elmondható - nemzetközi összehasonlításban is páratlan szintézisek és monográfiatorozatok megvalósításába. Az utódok, ha más irányokba is tájékozódnak, ami természetes, ugyancsak támaszkodhatnak majd ezekre a művekre, mert a bennük fölhalmozott ismeret sokáig nem fog elavulni. Szintéziseinkre gondolva, persze körülményes feladat néprajzos nemzedékeket elkülöníteni, hiszen azokon a tervezéstől a befejezésig több nemzedék dolgozott, ám vannak korosztályok, a mai ötvenes-hetvenes éveiket taposó etnográfusoké és folkloristáké, akik abba a szerencsés történelmi helyzetbe kerültek, hogy legtöbbet tehettek a megvalósításért. Hozzájuk tartozik Paládi-Kovács Attila, akinek munkássága a Magyar Néprajzi Atlasz, de különösképpen a Magyar Néprajz nyolc kötetben c. kézikönyv létrejöttében fontos tényező volt. Mint a szerkesztőbizottság vezetőjének jelentős érdeme van abban, hogy a hosszú ideje készülő, az előző kutatónemzedékek által megálmodott néprajzi kézikönyv köteteinek munkálatai fölgyorsultak és az utóbbi bő két évtized alatt sorra napvilágot látnak. Könyvfejezeteinek zöme a sorozat általa szerkesztett II. *Gazdálkodás* (2001) és VIII. *Társadalom* (2000) című kötetében látott napvilágot. Mindkét kötetben nagy fejezetek szerzője, s azok többsége úttörő feldolgozása az adott témának. Az új évszázad első évtizedében lezárult kézikönyv tavaly megjelent legutóbbi kötete, amiben szintén nagy része van (*Táj, nép, történelem*, I/2) a magyar népi műveltség történeti korszakait, alakulásának folyamatát mutatja be. Az utolsó - paradox módon a sorozatban éppen a legelső - kötet közvetlenül a kiadás előtt áll. Külön meg kell jegyezni, hogy a társintézetekben készülő hasonló szintézisek többsége ez idáig befejezetlen.

Másodikként emelem ki, hogy a közelmúlt évei nemcsak a nagy kollektív munkák befejezésének, hanem - hadd vegyek egy hasonlatot a gazdasági néprajz mezejéről - Paládi-Kovács Attila önálló művei betakarításának ideje is. Levelező taggá választása óta jelent meg a magyarság és a Kárpát-medence népi műveltségének regionális tagolódásával, kulturális régióival, jellegzetes és kevésbé

ismert népcsoportjaival, kistájaival foglalkozó gyűjteményes kötete (*Tájak, népek, népcsoportok*. 2003), továbbá a klasszikus kapitalizmus munkásrétegeinek társadalomrajzát, életmódját, mentalitását bemutató könyve (*Ipari táj. Gyáarak, bányák, műhelyek népe a 19-20. században*. 2007). A magyar és az európai néprajztudomány tárgyfeldfogásának változásait, szemléleti és módszertani vitáit elemzi *Tárgyunk az időben* (2002) címen megjelent kötete. Helyet kapott benne *Viták és változások az európai néprajztudományban a 20. század utolsó harmadában* című tanulmánya, melyben bemutatta a diakron és a szinkron szemléletű irányzatok vetélkedését, eltérő tárgyfeldfogását és ideológiai háttérét. Az anyagi kultúra történeti és tipológiai elemzésének lehetőségeit veszi számba a szállítás és közlekedés hagyományos módozatainak, járműveinek példáján *Szekerek, szánok, fogatok a Kárpát-medencében* (2003) címen megjelent kötete. Ebben felvázolja a magyar járműkultúra és fogatolás honfoglalás előtti formáit, középkori technikai módosulásait, újításait. Második, bővített kiadásban jelent meg a gyakran idézett, a szűkebb haza táj- és népcsoport-monográfiája, *A Barkóság és népe* (2006).

Levelező taggá választása óta két idegen nyelvű gyűjteményes mű szerkesztése is a nevéhez fűződik, melyek az európai etnológusok 2001-ben Budapesten megtartott, általa a szak széleskörű támogatásával megrendezett SIEF kongresszusának anyagait tartalmazzák (*Plenary Papers of the 7th SIEF-Conference*. Budapest, 2001. p. 149; *Times, Places, Passages. Ethnological Approaches in the New Millennium. Selected Papers*. Budapest, 2004. p. 738.). Jelentős mértékben elősegíti a történeti néprajz leíró forrásainak hozzáférhetőségét és értelmezését *A nemzetiségek néprajzi felfedezői* címen kiadott (2006) 19. századi szövegválogatás. Ezek a könyvek mind jellemzően szemléltetik a tematikai folytonosságot és megújulást Paládi-Kovács pályáján.

Harmadszorra és végül említem tanári működését és azt, hogy a tudományos közélet tevékeny tagja. Az ELTE BTK Néprajzi Intézete Tárgyi Néprajzi Tanszékének jelen naptári évig egyetemi tanára, az Európai etnológia PhD program vezetője. Az utóbbiban előzményeit is számítva, több, mint 40 fő szerzett fokozatot. Számos tanítványa a szakterület legjobbjai közé tartozik, akár a nemzetközi mezőnyben is sikerrel állja meg a helyét.

Paládi-Kovács Attila szervező és irányító személyiség. Az MTA Néprajzi Kutatóintézetének 16 évig volt az igazgatója, jelenleg kutatóprofesszora. Hosszú ideje tevékenykedik akadémiai testületekben. Jelenleg a Nyelv- és Irodalomtudományok Osztályának elnöke, korábban elnökhelyettese (2005-2008), az MTA Könyv- és Folyóirat-kiadói Bizottságának elnöke, az Oktatási-, valamint a Könyvtári Bizottság tagja. Az előző ciklusban az MTA Doktori Tanácsában, a Nemzetközi Kapcsolatok Bizottságában és az OTKA Társadalomtudományi

Bizottságában tevékenykedett. Két ciklusban (2003-2009) a Magyar Néprajzi Társaság elnöke volt. Több nemzetközi szervezetben képviselte és képviseli szakterületünket. Tagja az ICSU m. nemzeti bizottságának, elnöke az IUAES m. nemzeti bizottságának. 2001-ben - a szak széles összefogásával és támogatásával - megrendezte a SIEF (Société Internationale d'Ethnologie et de Folklore) a szak európai társaságának kongresszusát Budapesten.

Mindezek alapján munkásságát elismerve, 2010. májusában a Magyar Tudományos Akadémia méltán rendes tagjává választotta.

Budapest, 2010. szeptember 27.

Kósa László